Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 19 września 2019 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach karnych – Artykuły 6, 47 i art. 51 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej – Dyrektywa 2012/13/UE – Artykuł 8 ust. 2 – Dyrektywa 2013/48/UE – Artykuł 12 – Dyrektywa (UE) 2016/343 – Artykuł 3 – Uregulowanie krajowe umożliwiające, ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa, umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa – Prawo do informacji o prawach – Prawo dostępu do obrońcy – Prawo do skutecznego środka prawnego – Domniemanie niewinności – Osoba wymagająca szczególnego traktowania

W sprawie C-467/18

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Rayonen sad Lukovit (sąd rejonowy w mieście Łukowit, Bułgaria), postanowieniem z dnia 17 lipca 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 lipca 2018 r., w postępowaniu karnym przeciwko:

EP,

przy udziale:

Rayonna prokuratura Lom,

KM,

HO,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: A. Prechal, prezes izby, F. Biltgen, J. Malenovský, C.G. Fernlund (sprawozdawca) i L.S. Rossi, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Campos Sánchez-Bordona,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

– w imieniu EP przez M. Ekimdzhieva, K. Bonchevą i T. Ekimdzhievą, advokati,

* Język postępowania: bułgarski.

– w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, J. Vláčila i A. Kasalicką, działających w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu niderlandzkiego przez M.K. Bulterman i P. Huurnink, działające w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej przez R. Troostersa i Y.G. Marinovą, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 10 lipca 2019 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 8 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U. 2012, L 142, s. 1), art. 12 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U. 2013, L 294, s. 1), art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.U. 2016, L 65, s. 1), a także art. 6, art. 21 ust. 1 i art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania sądowego związanego z umieszczeniem EP w szpitalu psychiatrycznym.

Ramy prawne

EKPC

3 Artykuł 5 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC”), zatytułowany „Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego”, stanowi:

„1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:

[…]

e) zgodnego z prawem pozbawienia wolności osoby w celu zapobieżenia szerzeniu przez nią choroby zakaźnej, osoby umysłowo chorej, alkoholika, narkomana lub włóczęgi;

[…]

4. Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.

[…]”.

Prawo Unii

Dyrektywa 2012/13

4 Motywy 19, 22 i 26 dyrektywy 2012/13 mają następujące brzmienie:

„(19) Właściwe organy powinny niezwłocznie poinformować osoby podejrzane lub oskarżone o tych prawach, stosowanych zgodnie z prawem krajowym, które są istotne dla zagwarantowania rzetelnego postępowania, ustnie albo pisemnie, tak jak przewiduje to niniejsza dyrektywa. W celu umożliwienia w praktyce skutecznego wykonywania tych praw, informacji należy udzielić niezwłocznie w toku postępowania, a najpóźniej przed pierwszym oficjalnym przesłuchaniem osoby podejrzanej lub oskarżonej przez policję lub przez inny właściwy organ.

[…]

(22) W przypadku gdy dokonano zatrzymania lub aresztowania osób podejrzanych lub oskarżonych, informacji o mających zastosowanie prawach procesowych należy udzielić w formie pisemnego pouczenia o prawach sporządzonego w zrozumiałym języku, tak aby pomóc tym osobom w zrozumieniu przysługujących im praw. Takie pisemne pouczenie o prawach należy przekazać każdej zatrzymanej osobie niezwłocznie po pozbawieniu jej wolności wskutek interwencji organów ścigania w kontekście postępowania karnego. […]

[…]

(26) Udzielając osobom podejrzanym lub oskarżonym informacji zgodnie z niniejszą dyrektywą, właściwe organy powinny zwrócić szczególną uwagę na osoby, które nie mogą zrozumieć treści lub znaczenia informacji, na przykład ze względu na ich młody wiek lub ich stan psychiczny lub fizyczny”.

5 Artykuł 2 ust. 1 tej dyrektywy ogranicza jej zakres stosowania w następujący sposób:

„Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie od chwili poinformowania osób przez właściwe organy państwa członkowskiego, że są one podejrzane lub oskarżone o popełnienie przestępstwa, do czasu zakończenia postępowania rozumianego jako ostateczne rozstrzygnięcie tego, czy osoba podejrzana lub oskarżona popełniła przestępstwo, w tym również, w stosownych przypadkach, wydania wyroku oraz rozstrzygnięcia wszelkich środków odwoławczych”.

6 Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do informacji o prawach”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby osobom podejrzanym lub oskarżonym niezwłocznie udzielano informacji dotyczących przynajmniej poniższych praw procesowych, stosowanych zgodnie z prawem krajowym, aby umożliwić skuteczne wykonywanie tych praw:

a) prawo dostępu do obrońcy;

b) wszelkie uprawnienia do bezpłatnej porady prawnej i warunki jej uzyskania;

c) prawo do informacji dotyczących oskarżenia, zgodnie z art. 6;

d) prawo do tłumaczenia ustnego i pisemnego;

e) prawo do odmowy składania wyjaśnień.

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby informacje określone w ust. 1 zostały udzielone ustnie lub pisemnie, w prostym i przystępnym języku, z uwzględnieniem wszelkich szczególnych potrzeb osób podejrzanych lub oskarżonych, wymagających szczególnego traktowania".

7 Artykuł 6 tej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do informacji dotyczących oskarżenia", w ust. 1 i 3 stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby osobom podejrzanym lub oskarżonym udzielono informacji o czynie zabronionym, o którego popełnienie są one podejrzane lub oskarżone. Informacje te przekazuje się niezwłocznie i są one na tyle szczegółowe, na ile jest to konieczne do zagwarantowania rzetelności postępowania oraz skutecznego wykonywania prawa do obrony.

[…]

3. Państwa członkowskie zapewniają, aby najpóźniej w chwili przekazania podstawy oskarżenia do oceny sądu przedstawiono szczegółowe informacje na temat oskarżenia, w tym rodzaju przestępstwa i jego kwalifikacji prawnej, jak również charakteru udziału osoby oskarżonej".

8 Artykuł 8 dyrektywy 2012/13, zatytułowany „Weryfikacja i środki ochrony prawnej", w ust. 2 stanowi:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby osoby podejrzane lub oskarżone lub ich obrońcy mieli prawo zakwestionowania, zgodnie z procedurami przewidzianymi w prawie krajowym, braku lub odmowy udzielenia przez właściwe organy informacji zgodnie z niniejszą dyrektywą".

Dyrektywa 2013/48

9 Motyw 51 dyrektywy 2013/48 stanowi:

„U podstaw właściwego wymierzania sprawiedliwości leży obowiązek zadbania o podejrzanych lub oskarżonych znajdujących się w potencjalnie gorszej sytuacji. Prokuratura, organy ścigania i organy sądowe powinny zatem umożliwić takim osobom skuteczne wykonywanie praw przewidzianych w niniejszej dyrektywie, na przykład poprzez uwzględnienie wszelkich potencjalnych słabości mających wpływ na zdolność tych osób do korzystania z prawa dostępu do adwokata i prawa do tego, by o pozbawieniu ich wolności została poinformowana osoba trzecia, a także poprzez podejmowanie odpowiednich działań mających zagwarantować te prawa".

10 Artykuł 2 ust. 1 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Niniejszą dyrektywę stosuje się do podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym od chwili poinformowania ich przez właściwe organy państwa członkowskiego, za pomocą oficjalnego powiadomienia lub w inny sposób, o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa, niezależnie od tego, czy zostali pozbawieni wolności. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do czasu zakończenia postępowania, przez co rozumie się ostateczne rozstrzygnięcie kwestii, czy podejrzany lub oskarżony popełnił przestępstwo, w tym w stosownych przypadkach wydanie wyroku skazującego i rozpatrzenie wszelkich środków odwoławczych".

11 Artykuł 12 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Środki naprawcze [odwoławcze]”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani lub oskarżeni w postępowaniu karnym, jak również osoby podlegające nakazowi w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania miały do dyspozycji na mocy prawa krajowego skuteczny środek naprawczy [odwoławczy] w przypadku naruszenia ich praw przewidzianych w niniejszej dyrektywie.

2. Bez uszczerbku dla krajowych przepisów i systemów dotyczących dopuszczalności dowodów państwa członkowskie zapewniają, aby w postępowaniu karnym przy ocenie wyjaśnień złożonych przez podejrzanych lub oskarżonych lub dowodów uzyskanych z naruszeniem ich prawa dostępu do adwokata lub w przypadkach, gdy zezwolono na odstępstwo od tego prawa zgodnie z art. 3 ust. 6, przestrzegane były prawo do obrony i prawo do rzetelnego postępowania”.

12 Artykuł 13 tej dyrektywy, zatytułowany „Osoby wymagające szczególnego traktowania”, stanowi:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby przy stosowaniu niniejszej dyrektywy uwzględniane były odrębne potrzeby podejrzanych i oskarżonych wymagających szczególnego traktowania”.

Dyrektywa 2016/343

13 Artykuł 2 dyrektywy 2016/343, zatytułowany „Zakres”, stanowi:

„Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do osób fizycznych będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym. Ma zastosowanie na wszystkich etapach postępowania karnego od chwili, gdy dana osoba staje się podejrzana lub zostaje oskarżona o popełnienie czynu zabronionego lub domniemanego czynu zabronionego, aż do uprawomocnienia się orzeczenia w przedmiocie ostatecznego rozstrzygnięcia, czy osoba ta popełniła dany czyn zabroniony”.

14 Zgodnie z art. 3 tej dyrektywy, zatytułowanym „Domniemanie niewinności”:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani i oskarżeni byli uważani za niewinnych, do czasu udowodnienia im winy zgodnie z prawem”.

15 Artykuł 6 wspomnianej dyrektywy stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby przy ustalaniu winy podejrzanych lub oskarżonych ciężar dowodu spoczywał na oskarżeniu. Powyższe stosuje się z zastrzeżeniem obowiązków sędziego lub właściwego sądu w zakresie poszukiwania zarówno dowodów obciążających, jak i uniewinniających, oraz prawa obrony do przeprowadzenia dowodów zgodnie z obowiązującym prawem krajowym.

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby wszelkie wątpliwości co do winy rozstrzygano na korzyść podejrzanego lub oskarżonego, także w sytuacji gdy sąd dokonuje oceny, czy uniewinnić daną osobę”.

16 Zgodnie z art. 14 ust. 1 tej dyrektywy, termin jej transpozycji określono na dzień 1 kwietnia 2018 r. i, na mocy jej art. 15, weszła ona w życie w dniu 31 marca 2016 r.

Prawo bułgarskie

17 W art. 427 i nast. Nakazatelno protsesualen kodeks (kodeksu postępowania karnego), w brzmieniu obowiązującym w dacie zaistnienia okoliczności faktycznych rozpatrywanych w postępowaniu głównym, przewidziano szczególną procedurę umożliwiającą sądowi zarządzenie, na wniosek prokuratora, przymusowych środków leczniczych w stosunku do osoby, która w stanie niepoczytalności popełniła czyn stanowiący zagrożenie dla społeczeństwa.

18 Artykuł 427 kodeksu postępowania karnego stanowi:

„1) Prokurator prokuratury rejonowej występuje z wnioskiem o zastosowanie przymusowych środków leczniczych, […]

2) Przed wystąpieniem z wnioskiem prokurator nakazuje sporządzenie opinii biegłego i wzywa organ prowadzący śledztwo do przedstawienia wyjaśnień dotyczących zachowania osoby przed popełnieniem czynu i po nim, a także do dokonania oceny, czy osoba ta stanowi zagrożenie dla społeczeństwa".

19 Z procedury określonej w art. 428–491 tego kodeksu wynika, że wniosek prokuratora jest rozpatrywany przez sąd rejonowy miejsca zamieszkania danej osoby, który po przeprowadzeniu posiedzenia orzeka w składzie jednoosobowym, w drodze postanowienia podlegającego zaskarżeniu.

20 Ponadto w art. 155 i nast. Zakon za zdraveto (ustawy o ochronie zdrowia) ustanowiono szczególną procedurę umożliwiającą, w trybie sądowym, przymusowe umieszczenie w ośrodku leczniczym osoby cierpiącej na chorobę umysłową, stanowiącej zagrożenie dla swego zdrowia lub dla zdrowia osób trzecich.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

21 W dniu 26 sierpnia 2015 r., po odnalezieniu zwłok na ulicy we wsi Medkowec (Bułgaria), funkcjonariusze policji udali się do miejsca zamieszkania EP – syna ofiary. Przyznał się on do zabicia matki. Powiadomieni przez świadków o zaburzeniach psychicznych, na jakie cierpi EP, funkcjonariusze policji doprowadzili EP do oddziału ratunkowego szpitala psychiatrycznego.

22 Postanowieniem z dnia 12 września 2015 r. Rayonen sad Lom (sąd rejonowy w mieście Łom, Bułgaria) nakazał umieszczenie EP w szpitalu psychiatrycznym przez okres sześciu miesięcy. Okres obowiązywania tego postanowienia, przyjętego na podstawie ustawy o ochronie zdrowia, był przedłużany w sposób nieprzerwany aż do dnia wydania postanowienia odsyłającego.

23 W sądowej opinii psychiatrycznej dwaj biegli psychiatrzy szpitalni stwierdzili, że EP cierpi na schizofrenię paranoidalną.

24 Postanowieniem z dnia 7 lipca 2016 r. prokurator w mieście Montana (Bułgaria) umorzył postępowanie karne ze względu na to, że EP cierpi na chorobę umysłową. Stwierdzając, że EP nie może uczestniczyć w postępowaniu, prokurator nie doręczył mu tego postanowienia.

25 W dniu 29 grudnia 2017 r. Apelativna prokuratura Sofia (prokuratura apelacyjna w Sofii, Bułgaria) nakazała wznowienie postępowania i rozpatrzyła celowość dalszego pobytu EP w szpitalu na podstawie ustawy o ochronie zdrowia.

26 W dniu 1 marca 2018 r. postępowanie karne prowadzone wobec EP zostało umorzone postanowieniem. Prokuratura stwierdziła konieczność zarządzenia przymusowych środków leczniczych ze względu na to, że EP umyślnie popełnił przestępstwo w stanie zaburzenia umysłowego, w związku

z czym nie można ustalić jego odpowiedzialności karnej. Postanowienie to doręczono córce ofiary. Wobec braku wniesienia zażalenia w terminie wspomniane postanowienie uprawomocniło się w dniu 10 marca 2018 r.

27 Rayonna prokuratura Lom (prokuratura rejonowa w mieście Łom, Bułgaria) wniosła do sądu odsyłającego – Rayonen sad Lukovit (sądu rejonowego w mieście Łukowit, Bułgaria) – wniosek o umieszczenie EP w szpitalu psychiatrycznym na podstawie art. 427 i nast. kodeksu postępowania karnego.

28 Sąd ten powziął wątpliwości co do zgodności przepisów krajowych regulujących przymusowe umieszczenie osób umysłowo chorych w ośrodku leczniczym z prawami zagwarantowanymi na mocy dyrektyw 2012/13, 2013/48, 2016/343 oraz karty. Wątpliwości te dotyczą zasadniczo art. 427 i nast. kodeksu postępowania karnego i ustanowionej w nich szczególnej procedury karnej – mogącej prowadzić do umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym osoby stanowiącej zagrożenie dla społeczeństwa. Wątpliwości te dotyczą także przepisów ustawy o ochronie zdrowia, ponieważ przewidziana w tych przepisach procedura również umożliwia przymusowe umieszczenie osoby w szpitalu, tytułem prewencji, gdy istnieją powody, dla których można przypuszczać, że – mając na względzie jej stan zdrowia – osoba ta może popełnić przestępstwo.

29 Sąd odsyłający wskazuje, że EP nie został bowiem nigdy przesłuchany w toku śledztwa i że nie został powiadomiony o wszczęciu wobec niego postępowania karnego. Ze względu na to, że nie był ścigany karnie, nie zapewniono mu pomocy adwokata. Nie mógł on wnieść żadnego środka zaskarżenia przeciwko stwierdzeniom prokuratury dotyczącym okoliczności prawnych lub faktycznych.

30 Ponadto sąd odsyłający jest zdania, w odniesieniu do procedur dotyczących stosowania przymusowych środków leczniczych na podstawie art. 427 i nast. kodeksu postępowania karnego, że prawo krajowe nie umożliwia sądowi kontroli, czy w toku pierwotnego śledztwa dana osoba uznana za sprawcę czynów dysponowała minimalnymi gwarancjami proceduralnymi związanymi z wykonywaniem prawa do obrony. W niniejszym wypadku EP podniósł naruszenie przysługującego mu prawa do powiadomienia o wysuniętym przeciwko niemu oskarżeniu, do zachowania milczenia, a także do pomocy adwokata. Sąd odsyłający zastanawia się również nad zgodnością takiego uregulowania z art. 47 i art. 48 ust. 2 karty.

31 Dąży on ponadto do ustalenia, czy procedura dotycząca EP jest objęta zakresem stosowania dyrektyw 2012/13, 2013/48 i 2016/343. Na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej sąd odsyłający jest zdania, że gdyby Trybunał stwierdził, iż szczególna procedura karna przewidziana w art. 427 i nast. kodeksu postępowania karnego nie zapewnia prawa do skutecznego środka prawnego, sąd odsyłający mógłby wówczas zastosować – analogicznie – zwykłą procedurę karną.

32 W tych okolicznościach Rayonen sad Lukovit (sąd rejonowy w mieście Łukowit) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy niniejsze postępowanie dotyczące stosowania przymusowych środków leczniczych stanowiących formę przymusu państwowego wobec osób, co do których prokurator ustalił, że dokonały czynu stanowiącego zagrożenie dla społeczeństwa, jest objęte zakresem stosowania dyrektywy [2012/13] oraz dyrektywy [2013/48]?

2) Czy bułgarskie prawo procesowe, regulujące szczególne postępowanie dotyczące stosowania przymusowych środków leczniczych zgodnie z regułami określonymi w art. 427 i nast. kodeksu postępowania karnego, w którym nie przewidziano możliwości zwrócenia przez sąd sprawy prokuratorowi wraz ze wskazówkami w celu usunięcia popełnionych istotnych naruszeń proceduralnych w toku postępowania przygotowawczego, lecz wyłącznie możliwość uwzględnienia wniosku o zastosowanie przymusowych środków leczniczych lub oddalenia go, stanowi skuteczny

środek ochrony prawnej w rozumieniu art. 12 dyrektywy 2013/48 i art. 8 dyrektywy 2012/13 w związku z art. 47 karty zapewniający danej osobie możliwość zaskarżenia przed sądem naruszeń jej praw w toku postępowania przygotowawczego?

3) Czy dyrektywa 2012/13 i dyrektywa 2013/48 mają zastosowanie do postępowań karnych (przygotowawczych), gdy prawo krajowe – kodeks postępowania karnego – nie zawiera pojęcia »podejrzanego«, a formalnie w toku postępowania przygotowawczego prokurator nie oskarża danej osoby w charakterze oskarżonego, ponieważ przyjmuje, że rozpatrywane zabójstwo zostało popełnione przez tę osobę w stanie niepoczytalności, i ze względu na to umarza postępowanie karne, o czym nie powiadamia tej osoby, wnosząc do sądu o zastosowanie wobec niej przymusowych środków leczniczych?

4) Czy osoba, co do której wniesiono o zastosowanie przymusowego leczenia, nabyła status »podejrzanego« w rozumieniu art. 2 ust. 1 dyrektywy 2012/13 i art. 2 ust. 3 dyrektywy 2013/48, gdy funkcjonariusz policji podczas pierwotnego przybycia na miejsce zdarzenia i pierwotnych czynności śledztwa w domu [ofiary] i jej syna, widząc na ciele tego syna ślady krwi, przesłuchał go co do przyczyn zabicia matki i przeniesienia jej zwłok na ulicę, na które to pytania osoba ta udzieliła odpowiedzi, po czym funkcjonariusz policji założył jej kajdanki? Na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej, czy osobie tej należy już w tej chwili udzielić informacji określonej w art. 3 ust. 1 w związku z art. 3 ust. 2 dyrektywy 2012/13, a także w jaki sposób należy uwzględnić określone w art. 3 ust. 2 szczególne potrzeby osoby znajdującej się w podobnej sytuacji w ramach przedstawienia informacji, gdy policja wiedziała, że osoba ta jest dotknięta zaburzeniami psychicznymi?

5) Czy uregulowania krajowe dopuszczające faktyczne pozbawienie wolności wraz z przymusowym umieszczeniem w szpitalu psychiatrycznym w ramach procedury określonej w ustawie o ochronie zdrowia (stanowiące prewencyjny przymusowy środek nakładany w wypadku wykazania, że dana osoba cierpi na chorobę psychiczną i że istnieje zakładane, lecz niezrealizowane, ryzyko, iż osoba ta popełni przestępstwo), gdy faktyczną podstawę wszczęcia owej procedury stanowi czyn, co do którego wszczęto postępowanie karne przeciwko osobie umieszczonej w ośrodku leczniczym, są zgodne z art. 3 dyrektywy 2016/343 w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym, a także czy w ten sposób dochodzi do obejścia prawa do rzetelnego procesu w wypadku aresztowania, odpowiadającego kryteriom określonym w art. 5 ust. 4 [EKPC] – czyli procesu, w którym sąd ma uprawnienie do zbadania zarówno przestrzegania reguł proceduralnych, jak i uzasadnionych podejrzeń uzasadniających zatrzymanie, a także legalności realizowanego za pomocą tego środka celu, który to obowiązek ciąży na sądzie, gdy daną osobę zatrzymano w trybie kodeksu postępowania karnego?

6) Czy pojęcie »domniemania niewinności« w rozumieniu art. 3 dyrektywy 2016/343 obejmuje także domniemanie, że niepoczytalne osoby nie dokonały czynu stanowiącego zagrożenie dla społeczeństwa, o który oskarża je prokurator, do chwili wykazania odmiennego stanu zgodnie z przepisami procesowymi (w postępowaniu karnym i przy przestrzeganiu prawa do obrony)?

7) Czy można przyjąć, że uregulowania krajowe, w których przewidziano różne uprawnienia sądu orzekającego w odniesieniu do zbadania z urzędu zgodności z prawem postępowania przygotowawczego w zależności od tego, czy:
   a) rozpatruje wniesiony przez prokuratora akt oskarżenia, w którym twierdzi się, że określona osoba, która jest psychicznie zdrowa, dokonała zabójstwa (art. 249 ust. 1 w związku z art. 249 ust. 4 kodeksu postępowania karnego); lub
   b) rozpatruje wniosek prokuratora, w którym twierdzi się, że osoba dokonała zabójstwa, lecz ze względu na stan psychiczny sprawcy nie popełniono przestępstwa, a także wnosi się do sądu o nałożenie środka przymusu państwowego w celu leczenia,

zapewniają gwarancje skutecznych środków ochrony osób wymagających szczególnego traktowania, zgodnie z wymogami określonymi w art. 13 w związku z art. 12 dyrektywy 2013/48 i w art. 8 ust. 2 w związku z art. 3 ust. 2 dyrektywy 2012/13, a także czy różne uprawnienia sądu wynikające z rodzaju postępowania – określanego w zależności od tego, czy osoba wskazana jako sprawca posiada stan zdrowia psychicznego umożliwiający jej ponoszenie odpowiedzialności karnej – są zgodne z zasadą niedyskryminacji określoną w art. 21 ust. 1 karty?".

Postępowanie przed Trybunałem

33 Sąd odsyłający wniósł o zastosowanie w niniejszej sprawie pilnego trybu prejudycjalnego przewidzianego w art. 23a statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

34 W dniu 10 sierpnia 2018 r. Trybunał, na wniosek sędziego sprawozdawcy i po wysłuchaniu rzecznika generalnego, oddalił ten wniosek.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego, trzeciego i czwartego

35 Poprzez pytania pierwsze, trzecie i czwarte, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy dyrektywy 2012/13 i 2013/48 należy interpretować w ten sposób, że mają one zastosowanie do postępowania sądowego takiego jak przewidziane w uregulowaniu krajowym rozpatrywanym w postępowaniu głównym, umożliwiającego, ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa, umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa, a także – jeśli taka sytuacja ma miejsce – od jakiego momentu dana osoba powinna zostać powiadomiona o prawach przysługujących jej na mocy dyrektywy 2012/13.

36 Dyrektywy 2012/13 i 2013/48 mają za wspólny przedmiot zdefiniowanie minimalnych reguł dotyczących określonych praw osób podejrzanych i oskarżonych w ramach postępowania karnego. Dyrektywa 2012/13 dotyczy w szczególności prawa do informacji o przysługujących prawach, a dyrektywa 2013/48 odnosi się do prawa do pomocy adwokata, prawa do powiadomienia osoby trzeciej o pozbawieniu wolności, prawa osób pozbawionych wolności do porozumiewania się z osobami trzecimi i z organami konsularnymi.

37 Ponadto z motywów tych dyrektyw wynika, że opierają się one w tym względzie na prawach wymienionych w szczególności w art. 6, 47 i 48 karty i mają na celu realizację tych praw w odniesieniu do osób podejrzanych lub oskarżonych w ramach postępowania karnego.

38 Odpowiednie zakresy stosowania wspomnianych dyrektyw określono w sposób prawie identyczny w art. 2 każdej z nich. Z przepisów tych w istocie wynika, że dyrektywy te mają zastosowanie od momentu, w którym właściwe organy państwa członkowskiego powiadomiły dane osoby, że są podejrzane lub oskarżone o popełnienie przestępstwa, aż do zakończenia postępowania „rozumianego jako ostateczne rozstrzygnięcie tego, czy osoba podejrzana lub oskarżona popełniła przestępstwo, w tym również, w stosownych przypadkach, wydania wyroku oraz rozstrzygnięcia wszelkich środków odwoławczych".

39 Jest prawdą, że ani dyrektywa 2012/13, ani dyrektywa 2013/48 nie zawierają wyraźnych przepisów wskazujących, że uregulowane w nich postępowania karne obejmują także postępowania mogące skutkować środkiem w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym, takim jak przewidziany w art. 427 i nast. kodeksu postępowania karnego.

40 Jednakże ten brak wyraźnych przepisów nie oznacza, że taka procedura związana z umieszczeniem w szpitalu psychiatrycznym jest wyłączona z zakresu stosowania tych dyrektyw ze względu na to, że nie prowadzi ona do „skazania" na karę.

41 W tym względzie, jak wskazał w istocie rzecznik generalny w pkt 61 i 62 opinii, brzmienie art. 2 ust. 1 dyrektywy 2012/13 i brzmienie, analogiczne, art. 2 ust. 1 dyrektywy 2013/48 umożliwiają, przeciwnie, stwierdzenie, że pojęcie „postępowania karnego" w rozumieniu tych dyrektyw obejmuje także procedury związane z umieszczeniem w szpitalu psychiatrycznym, które, mimo że nie prowadzą do „skazania" na karę w ścisłym rozumieniu, obejmują jednak środek związany z ograniczeniem wolności – pod warunkiem że środek ten jest uzasadniony nie tylko względami terapeutycznymi, lecz także względami bezpieczeństwa, w odniesieniu do osób, które popełniły czyny stanowiące przestępstwo, lecz których stan umysłowy, w chwili dokonania czynów zabronionych, uzasadnia objęcie tych osób środkiem w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym, a nie sankcją karną, taką jak pozbawienie wolności.

42 Ze względu na to, że w art. 6 karty, dotyczącym prawa do wolności i bezpieczeństwa, ujęto uprawnienia odpowiadające uprawnieniom określonym w art. 5 EKPC, dotyczącym tego samego prawa, należy, zgodnie z art. 52 ust. 3 karty, nadać temu art. 6 takie samo znaczenie i taki sam zakres jak znaczenie i zakres art. 5 EKPC, interpretowanego przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. W celu dokonania wykładni art. 6 karty należy zatem uwzględnić art. 5 ust. 1 EKPC (zob. podobnie wyrok z dnia 12 lutego 2019 r., TC, C-492/18 PPU, EU:C:2019:108, pkt 57).

43 Zgodnie zaś z art. 5 ust. 1 lit. e) EKPC „[k]ażdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo: […] zgodnego z prawem pozbawienia wolności […] osoby umysłowo chorej".

44 Europejski Trybunał Praw Człowieka dokonał wykładni tego przepisu w ten sposób, że nakłada on na państwo pozytywny obowiązek ochrony wolności osób podlegających jego jurysdykcji. Gdyby taka sytuacja nie miała miejsca, wynikłaby z tego dość szeroka luka prawna w ochronie przed arbitralnym zatrzymaniem, co nie byłoby zgodne ze znaczeniem, jakie ma wolność indywidualna w społeczeństwie demokratycznym. Państwo powinno zatem przyjąć środki zapewniające skuteczną ochronę osobom wymagającym szczególnego traktowania (wyrok ETPC z dnia 17 stycznia 2012 r., Stanev przeciwko Bułgarii, nr 36760/06, CE:ECHR:2012:0117JUD003676006, § 120).

45 Z powyższego wynika, że środki związane z ograniczeniem wolności takie jak środki związane z leczeniem psychiatrycznym lub medycznym rozpatrywane w postępowaniu głównym są objęte zakresem stosowania art. 5 EKPC i, w konsekwencji, art. 6 karty.

46 Z powyższego wynika, w świetle prawa do wolności i bezpieczeństwa zagwarantowanego na mocy art. 6 karty, że dyrektyw 2012/13 i 2013/48 nie można interpretować w sposób wyłączający z zakresu ich stosowania postępowanie sądowe umożliwiające nakazanie umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym osoby, która – w następstwie zakończenia wcześniejszego postępowania karnego – została uznana za sprawcę czynów stanowiących przestępstwo.

47 Taki sposób wykładni znajduje potwierdzenie w okoliczności, że prawodawca Unii Europejskiej, w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2012/13, nałożył na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia, aby informacje udzielane tytułem prawa do informacji o przysługujących danej osobie uprawnieniach „zostały udzielone ustnie lub pisemnie, w prostym i przystępnym języku, z uwzględnieniem wszelkich szczególnych potrzeb osób podejrzanych lub oskarżonych, wymagających szczególnego traktowania". W motywie 26 tej dyrektywy wyraźnie wskazano sytuację osób, które ze względu na swój stan umysłowy nie mogą zrozumieć treści lub znaczenia informacji przekazywanych przez właściwe organy. Osoby umysłowo chore należy zatem uznać za osoby wymagające szczególnego traktowania dla celów tego przepisu, ponieważ ze względu na poważne zaburzenia umysłowe osoby te mogą nie zrozumieć przekazywanych im informacji dotyczących ich praw.

48 Podobnie art. 13 dyrektywy 2013/48 nakłada na państwa członkowskie obowiązek uwzględnienia – przy stosowaniu tej dyrektywy – „odrębnych potrzeb podejrzanych i oskarżonych wymagających szczególnego traktowania". Mimo że motyw 51 wspomnianej dyrektywy odnosi się do osób „znajdujących się w potencjalnie gorszej sytuacji" oraz ich „wszelkich potencjalnych słabości mających wpływ na zdolność tych osób do korzystania z prawa dostępu do adwokata i prawa do tego, by o pozbawieniu ich wolności została poinformowana osoba trzecia", bez uściślenia w sposób wyraźny, że ta sytuacja związana z wymogiem szczególnego traktowania może wynikać z ich stanu umysłowego, należy niemniej stwierdzić, mając na względzie cel tej samej dyrektywy, że osoby umysłowo chore także należą do kategorii wskazanych we wspomnianym art. 13 osób wymagających szczególnego traktowania.

49 Ze względu na to, że dyrektywa 2012/13 ma zastosowanie do procedury takiej jak wskazana w art. 427 i nast. kodeksu postępowania karnego, sąd odsyłający dąży ponadto do ustalenia, od jakiego momentu podejrzany powinien zostać powiadomiony o przysługujących mu prawach, zgodnie z art. 3 tej dyrektywy.

50 Aby powiadomienie o prawach mogło być skuteczne, powinno nastąpić na wczesnym etapie postępowania. Z art. 2 tej dyrektywy wynika, że ma ona zastosowanie „od chwili poinformowania osób przez właściwe organy państwa członkowskiego, że są one podejrzane lub oskarżone o popełnienie przestępstwa". Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy przewiduje także, że „[p]aństwa członkowskie zapewniają, aby osobom podejrzanym lub oskarżonym niezwłocznie udzielano informacji dotyczących […] praw procesowych […] aby umożliwić skuteczne wykonywanie tych praw".

51 Jak wspomniano w motywie 19 dyrektywy 2012/13, prawo do informacji o przysługujących prawach ma na celu zagwarantowanie rzetelnego postępowania i zapewnienie skuteczności prawa do obrony, od pierwszego stadium postępowania. Jak wynika bowiem z pkt 24 wniosku Komisji dotyczącego dyrektywy z dnia 20 lipca 2010 r. [COM(2010) 392 wersja ostateczna], leżącego u podstaw dyrektywy 2012/13, w okresie bezpośrednio następującym po zatrzymaniu osoba zatrzymana uważana jest za najbardziej narażoną na zastraszenie, w związku z czym „zasadnicze znaczenie ma poinformowanie podejrzanego lub oskarżonego o przysługujących im prawach szybko, tzn. niezwłocznie po zatrzymaniu, oraz w najbardziej skuteczny sposób".

52 W motywie 19 dyrektywy 2012/13 podkreślono ponadto, że prawo do informacji o przysługujących prawach powinno zostać zrealizowane „najpóźniej przed pierwszym oficjalnym przesłuchaniem osoby podejrzanej lub oskarżonej przez policję lub przez inny właściwy organ". Co więcej, z motywu 22 dyrektywy 2012/13 wynika, że „[w] przypadku gdy dokonano zatrzymania lub aresztowania osób podejrzanych lub oskarżonych, informacji o mających zastosowanie prawach procesowych należy udzielić w formie pisemnego pouczenia o prawach sporządzonego w zrozumiałym języku, tak aby pomóc tym osobom w zrozumieniu przysługujących im praw. Takie pisemne pouczenie o prawach należy przekazać każdej zatrzymanej osobie niezwłocznie po pozbawieniu jej wolności wskutek interwencji organów ścigania w kontekście postępowania karnego".

53 Z powyższego wynika, że osoby podejrzewane o popełnienie przestępstwa należy powiadomić o przysługujących im prawach możliwie najszybciej od momentu, w którym dotyczące ich podejrzenia uzasadniają, w kontekście innym niż pilny, ograniczenie ich wolności przez właściwe organy za pomocą środków przymusu, a najpóźniej – przed ich pierwszym formalnym przesłuchaniem przez policję.

54 W świetle powyższych rozważań na pytania pierwsze, trzecie i czwarte należy udzielić następującej odpowiedzi: dyrektywy 2012/13 i 2013/48 należy interpretować w ten sposób, że mają one zastosowanie do postępowania sądowego takiego jak przewidziane w uregulowaniu krajowym rozpatrywanym w postępowaniu głównym, które umożliwia, ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa, umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa. Dyrektywę 2012/13 należy interpretować w ten sposób, że osoby podejrzewane o popełnienie przestępstwa należy powiadomić o przysługujących

im prawach możliwie najszybciej od momentu, w którym dotyczące ich podejrzenia uzasadniają, w kontekście innym niż pilny, ograniczenie ich wolności przez właściwe organy za pomocą środków przymusu, a najpóźniej – przed ich pierwszym formalnym przesłuchaniem przez policję.

W przedmiocie pytań drugiego i siódmego

55 Poprzez pytania drugie i siódme, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy prawo do skutecznego środka prawnego zapewnione na mocy art. 47 karty, art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13 i art. 12 dyrektywy 2013/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi ono na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu takiemu jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, w którym przewidziano postępowanie sądowe umożliwiające, ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa, umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa, jeżeli uregulowanie to nie umożliwia właściwemu sądowi zbadania, czy wskazane w tych dyrektywach uprawnienia procesowe były przestrzegane w toku niepodlegających takiej kontroli sądowej postępowań poprzedzających postępowanie, w którym rozpatruje on sprawę.

56 W pierwszej kolejności, co się tyczy wykładni dyrektywy 2012/13, należy wskazać, że jej art. 8 ust. 2 wymaga, by „osoby podejrzane lub oskarżone lub ich obrońcy mieli prawo zakwestionowania, zgodnie z procedurami przewidzianymi w prawie krajowym, braku lub odmowy udzielenia przez właściwe organy informacji zgodnie z niniejszą dyrektywą".

57 Mając na względzie znaczenie prawa do skutecznego środka prawnego, chronionego na mocy art. 47 karty, oraz jasne, bezwarunkowe i precyzyjne brzmienie art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13, należy stwierdzić, że ten ostatni przepis stoi na przeszkodzie wszelkiemu środkowi krajowemu utrudniającemu wykonywanie skutecznych środków odwoławczych w wypadku naruszenia praw chronionych na mocy tej dyrektywy.

58 W drugiej kolejności taki sam sposób wykładni jest wymagany w odniesieniu do art. 12 dyrektywy 2013/48, zgodnie z którym „podejrzani lub oskarżeni w postępowaniu karnym […] [mają] do dyspozycji na mocy prawa krajowego skuteczny środek naprawczy [odwoławczy] w przypadku naruszenia ich praw przewidzianych w niniejszej dyrektywie".

59 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału wynikające z dyrektywy zobowiązanie do osiągnięcia przez państwa członkowskie przewidzianego w niej rezultatu, jak również istniejąca w świetle art. 4 ust. 3 TUE i art. 288 TFUE powinność podjęcia wszelkich właściwych środków ogólnych lub szczególnych w celu zapewnienia wykonania tego zobowiązania spoczywa na wszystkich organach państw członkowskich, w tym również na sądach, w zakresie ich właściwości (wyrok z dnia 7 sierpnia 2018 r., Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).

60 W celu wykonania tego zobowiązania zasada wykładni zgodnej wymaga, by organy krajowe czyniły wszystko, co leży w zakresie ich kompetencji, uwzględniając wszystkie przepisy prawa krajowego i stosując uznane w porządku krajowym metody wykładni, by zapewnić pełną skuteczność prawa Unii i przyjąć rozstrzygnięcie zgodne z realizowanymi przez nie celami (zob. podobnie wyroki: z dnia 5 października 2004 r., Pfeiffer i in., od C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584, pkt 117; a także z dnia 8 maja 2019 r., Praxair MRC, C-486/18, EU:C:2019:379, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).

61 Niemniej ta zasada wykładni zgodnej prawa krajowego ma pewne granice. I tak spoczywający na sądzie krajowym obowiązek odniesienia się do treści prawa Unii przy dokonywaniu wykładni i stosowaniu odpowiednich przepisów prawa krajowego jest ograniczony przez ogólne zasady prawa i nie może służyć jako podstawa dla dokonywania wykładni prawa krajowego contra legem (wyrok z dnia 7 sierpnia 2018 r., Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).

62 To do sądu krajowego należy ustalenie, czy sąd ten jest w stanie dokonać wykładni przepisów krajowych zgodnej z prawem Unii. W tym względzie wystarczy stwierdzić, że z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że sąd odsyłający jest zdania, że pomimo braku środka odwoławczego umożliwiającego – przy rozpatrywaniu wniosku o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym na podstawie art. 427 i nast. kodeksu postępowania karnego – zbadanie prawidłowości postępowania karnego poprzedzającego ten wniosek mógłby on zastosować na zasadzie analogii zwykłą procedurę karną w celu przeprowadzenia takiego badania oraz ochrony praw zainteresowanego.

63 Z powyższego wynika, że art. 47 karty, art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13 i art. 12 dyrektywy 2013/48 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu takiemu jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, w którym przewidziano postępowanie sądowe umożliwiające, ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa, umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa, jeżeli uregulowanie to nie umożliwia właściwemu sądowi zbadania, czy wskazane w tych dyrektywach uprawnienia procesowe były przestrzegane w toku niepodlegających takiej kontroli sądowej postępowań poprzedzających postępowanie, w którym rozpatruje on sprawę.

W przedmiocie pytania piątego

64 Poprzez pytanie piąte sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy z jednej strony ochronę prawa do wolności i bezpieczeństwa, wskazanego w art. 6 karty, i z drugiej strony prawo do skorzystania z domniemania niewinności, wskazane w art. 3 dyrektywy 2016/343, należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu takiemu jak przewidziane w rozpatrywanych w postępowaniu głównym art. 155 i nast. ustawy o ochronie zdrowia, umożliwiającemu umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym danej osoby z tego powodu, że istnieje ryzyko – ze względu na jej stan zdrowia – iż będzie ona stanowić zagrożenie dla swego zdrowia lub dla zdrowia osób trzecich, ponieważ uregulowanie to nie umożliwia sądowi rozpatrującemu taki wniosek o umieszczenie w szpitalu zbadania, czy osoba ta skorzystała z gwarancji proceduralnych w toku toczącego się wobec niej równocześnie postępowania karnego.

65 Z art. 1 i 2 dyrektywy 2016/343 wynika, że jej przedmiot i zakres stosowania są ograniczone wyłącznie do postępowań karnych.

66 Ze względu zaś na swój cel terapeutyczny procedura umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym taka jak przewidziana w niniejszym wypadku w art. 155 i nast. ustawy o ochronie zdrowia – gdy jest ona prowadzona niezależnie od wszelkiego postępowania karnego, w tym w celu zapobieżenia zagrożeniu dla zdrowia zainteresowanego lub osób trzecich – nie zalicza się zatem do postępowań karnych objętych zakresem stosowania dyrektywy 2016/343.

67 Ponadto żaden z dokumentów zawartych w przedstawionych Trybunałowi aktach sprawy nie umożliwia stwierdzenia, że procedura przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym w celach terapeutycznych, taka jak ustanowiona w ustawie o ochronie zdrowia, stanowi wdrożenie prawa Unii i że, zgodnie z art. 51 ust. 1 karty, zagwarantowane w tej karcie prawa podstawowe powinny być przestrzegane przez dane państwo członkowskie przy stosowaniu takiej procedury.

68 W konsekwencji na pytanie piąte należy udzielić następującej odpowiedzi: dyrektywę 2016/343 i art. 51 ust. 1 karty należy interpretować w ten sposób, że ani ta dyrektywa, ani to postanowienie karty nie mają zastosowania do postępowania sądowego dotyczącego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym w celach terapeutycznych takiego jak przewidziane w art. 155 i nast. ustawy o ochronie zdrowia, rozpatrywanego w postępowaniu głównym, z tego powodu, że istnieje ryzyko – ze względu na stan zdrowia danej osoby – iż osoba ta stanowi zagrożenie dla swojego zdrowia lub dla zdrowia osób trzecich.

W przedmiocie pytania szóstego

69 Poprzez pytanie szóste sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy wskazaną w art. 3 dyrektywy 2016/343 zasadę domniemania niewinności należy interpretować w ten sposób, że wymaga ona – w ramach postępowania sądowego dotyczącego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa, takiego jak rozpatrywane w postępowaniu głównym – przedstawienia przez prokuraturę dowodu na to, że osoba, co do której wnioskowano o umieszczenie w szpitalu, jest sprawcą czynów uznanych za stanowiące takie zagrożenie.

70 Należy wskazać, że zgodnie z jej art. 15 dyrektywa 2016/343 weszła w życie w dniu 31 marca 2016 r. i że, zgodnie z art. 14 ust. 1 tej dyrektywy, okres na dokonanie jej transpozycji upłynął w dniu 1 kwietnia 2018 r. Ma ona zatem, pod względem temporalnym, zastosowanie w postępowaniu toczącym się przed sądem odsyłającym.

71 Ponadto jest prawdą, że procedura taka jak rozpatrywana w postępowaniu głównym ma na celu nie ustalenie winy zainteresowanego, lecz orzeczenie o jego przymusowym umieszczeniu w szpitalu psychiatrycznym. Jednakże ze względu na to, że ten środek ograniczenia wolności jest uzasadniony nie tylko względami terapeutycznymi, lecz także względami bezpieczeństwa, należy – podobnie jak orzeczono wcześniej w odniesieniu do dyrektyw 2012/13 i 2013/48 – stwierdzić, że ze względu na karny cel tej procedury jest ona objęta zakresem stosowania dyrektywy 2016/343. Dyrektywa 2016/343 ma zatem zastosowanie do procedury takiej jak przewidziana w art. 427 i nast. kodeksu postępowania karnego.

72 Artykuł 3 dyrektywy 2016/343 wymaga od państw członkowskich zapewnienia, aby „podejrzani i oskarżeni byli uważani za niewinnych, do czasu udowodnienia im winy zgodnie z prawem". Przestrzegania tego obowiązku przez właściwe organy wymaga się w ramach procedury umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym, takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym. Zgodnie z art. 6 tej dyrektywy to na prokuraturze ciąży obowiązek wykazania, że kryteria określone w ustawie dla celów zezwolenia na umieszczenie danej osoby w szpitalu psychiatrycznym zostały spełnione.

73 Gdy po przeprowadzeniu wcześniejszego postępowania karnego ostatecznie ustalono, że osoba ta popełniła, w stanie niepoczytalności, czyny stanowiące przestępstwo, podniesienie przez prokuraturę tych okoliczności na poparcie jej wniosku o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym nie jest, jako takie, niezgodne ze wskazaną w art. 3 dyrektywy 2016/343 zasadą domniemania niewinności.

74 Jednakże w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym powyższe rozważania nie wywierają wpływu na badanie przez sąd rozpatrujący sprawę poszanowania uprawnień procesowych wskazanych w dyrektywach 2012/13 i 2013/48 – w toku wcześniejszych postępowań niepodlegających takiej kontroli sądowej, zgodnie z tym co poprzednio orzeczono w pkt 63 niniejszego wyroku.

75 W konsekwencji na pytanie szóste należy udzielić następującej odpowiedzi: wskazaną w art. 3 dyrektywy 2016/343 zasadę domniemania niewinności należy interpretować w ten sposób, że wymaga ona – w ramach postępowania sądowego dotyczącego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa, takiego jak rozpatrywane w postępowaniu głównym – przedstawienia przez prokuraturę dowodu na to, że osoba, co do której wnioskowano o umieszczenie w szpitalu, jest sprawcą czynów uznanych za stanowiące takie zagrożenie.

W przedmiocie kosztów

76 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

1) **Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym oraz dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności należy interpretować w ten sposób, że mają one zastosowanie do postępowania sądowego takiego jak przewidziane w uregulowaniu krajowym rozpatrywanym w postępowaniu głównym, które umożliwia, ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa, umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa. Dyrektywę 2012/13 należy interpretować w ten sposób, że osoby podejrzewane o popełnienie przestępstwa należy powiadomić o przysługujących im prawach możliwie najszybciej od momentu, w którym dotyczące ich podejrzenia uzasadniają, w kontekście innym niż pilny, ograniczenie ich wolności przez właściwe organy za pomocą środków przymusu, a najpóźniej – przed ich pierwszym formalnym przesłuchaniem przez policję.**

2) **Artykuł 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13 i art. 12 dyrektywy 2013/48 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu takiemu jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, w którym przewidziano postępowanie sądowe umożliwiające, ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa, umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa, jeżeli uregulowanie to nie umożliwia właściwemu sądowi zbadania, czy wskazane w tych dyrektywach uprawnienia procesowe były przestrzegane w toku niepodlegających takiej kontroli sądowej postępowań poprzedzających postępowanie, w którym rozpatruje on sprawę.**

3) **Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym oraz art. 51 ust. 1 karty praw podstawowych należy interpretować w ten sposób, że ani ta dyrektywa, ani to postanowienie karty nie mają zastosowania do postępowania sądowego dotyczącego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym w celach terapeutycznych takiego jak przewidziane w art. 155 i nast. Zakon za zdraveto (ustawy o ochronie zdrowia), rozpatrywanego w postępowaniu głównym, z tego powodu, że istnieje ryzyko – ze względu na stan zdrowia danej osoby – iż osoba ta stanowi zagrożenie dla swojego zdrowia lub dla zdrowia osób trzecich.**

4) **Wskazaną w art. 3 dyrektywy 2016/343 zasadę domniemania niewinności należy interpretować w ten sposób, że wymaga ona – w ramach postępowania sądowego dotyczącego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym ze względów terapeutycznych i bezpieczeństwa osób, które w stanie niepoczytalności dokonały czynów stanowiących zagrożenie dla społeczeństwa, takiego jak rozpatrywane w postępowaniu głównym – przedstawienia przez prokuraturę dowodu na to, że osoba, co do której wnioskowano o umieszczenie w szpitalu, jest sprawcą czynów uznanych za stanowiące takie zagrożenie.**

Podpisy